

ПРИЧЕ ЉУДСКИХ ЛОБАЊА

Изложба у Градском музеју Суботица

У Градском музеју у Суботици 18. маја 2012. године отворена је веома репрезентативна, интересантна и надамце необична изложба Неде Димовски под називом *Приче људских лобања*. Изложбу су отворили проф. др Геза Цекуш и др Наташа Миладиновић-Радмиловић.

Иако у депоима готово сваког нашег музеја постоје људски скелетни остаци, њима се до скоро није придавала довољно велика пажња. Посетиоцима музеја углавном су презентовани археолошки артефакти, материјал из природњачких збирки, ремек дела наше и иностране уметности, итд. али готово никада или веома ретко људски скелетни остаци.

Београђанка Неда Димовски, коју је животни пут одвео у Суботицу, временом и у Градски музеј, биофизичком антропологијом се бави већ више од петнаест година. Њен рад можемо пратити не само на археолошким теренима широм наше земље, Републике Српске и Републике Црне Горе, кроз њене чланке и научне студије, већ и кроз ову изложбу. *Приче људских лобања* можда на најбољи начин материјализују део њених истраживања и на светло дана износе код нас до сада невиђене експонате – људске лобање. Поједини експонати су, како је ауторка истакла, уступљени из Народног музеја у

Панчеву и из Лабораторије за антропологију Медицинског факултета у Београду.

У последњих неколико деценија сведоци смо великих промена у музејским установама. Музеји све више постају отворене институције, време њихове статичности је прошло. Неда Димовски се у потпуности уклопила у нове тенденције овом изложбом, којом је удахнула један нови дух не само свом матичном музеју већ и много шире.

Градски музеј у Суботици је имао ту привилегију да први понуди овакву изложбу, што на неки начин и приличи граду са тако дугом културном традицијом. Поставка *Приче људских лобања* је веома вешто и темељно конципирана, тако да је можемо пратити кроз следеће целине: *Уводни део: Лобања као симбол; Биоархеологија људских лобања*, затим, следи целина о *Костиима љаве: њихов изглед и број, Утврђивање доживљене старости и пола на основу костију љаве; Патофизиологија костију љаве: повреде; тиреонација; прикази обољења: периситицитис, сифилис, анемија, остеоми; Вештачке деформације лобања; Одлике на лобањама и зубима које указују на животно навике и активности; Обољења зуба и вилица; Немеитичке варијације на лобањи; Најмање кости у људском телу, и поједине*

Фото: Милана Хелер, ГМ Суботица

занимљиве аномалије на костима главе. Дакле, изложба је осмишљена као водич за посетиоце музеја кроз свет биоархеолошких истраживања древних људских популација, и то посматрајући само један сегмент људског скелета, по многима и најзанимљивији – кости главе. Приказани су примери који говоре о животу древних људи са више аспеката (биолошког, културног и социјалног), осликавајући тиме интеракцију човека са његовим окружењем и указујући на научно-истраживачки и едукативни значај проучавања људских скелетних остатака са археолошких налазишта.

У праисторији, кроз култове и ритуале, лобања је представљала духовну везу са прецима, касније је симболизовала ратне трофеје и истицала надмоћ над непријатељем, служила је чак и као опомена, знак за распознавање пирата или токсичних материја, у сваком случају њено истицање је увек подсећало на коначност живота. Ова изложба је бројним посетиоцима отклонила донекле уврежене стереотипе о лобањи као симболу нечега страшног, мрачног и свега што је негативно у људској природи.

Ауторка је проширила контекст свог деловања и на активности везане за реализацију изложбе кроз тридесет интерактивних предања које је похађало десет суботичких средњошколаца. Такође, у склопу саме изложбе се налазио и дечији кутак *Уради сам* (за децу до 14 година). Задатак је био повезати слике појединих делова скелета са њиховим тачним називима. Деци је као узор послужило пластични скелет на склапање са пратећим постером са назначеним деловима скелета.

Програм едукације средњошколаца је имао за циљ да стечено знање о археолошком наслеђу (у ово случају људским остацима као археолошким налазима) пренесу својим вршњацима. На крају курса средњошколци су направили *Power Point* презентацију и одржали предавање у: гимназији Светозар Марковић (у два наврата), школи Жарко Зрењанин (за децу са посебним потребама), Центру за васпитање и образовање слушно оштећених лица и Дневном центру за особе са поремећајима у друштвеном понашању. У *Ноћи музеја 2012* у Градском музеју у Суботици, средњошколци су одржали чак шест предавања на српском и мађарском језику.

Непуну годину дана након изложбе у Градском музеју у Суботици, ова изложба је гостовала у Завичајном музеју Жупе у Александровцу (трајала је

7–29. априла 2013. године). Такође је лепо пропраћена. Изложба се тренутно сели у Народни музеј у Панчеву где ће бити отворена 18. маја 2013. године за *Ноћ музеја 2013*.

На изложби је представљен и каталог са истим именем насловом. Каталог је штампан тројезично, на српском, мађарском и на хрватском језику. Поред уводног дела каталог се састоји од једанаест целина (*Љуска лобања као симбол; Биоархеологија људских лобања – само кости или живи преци; Кости главе; Утврђивање доживљене старости; Утврђивање њола на основу карактеристика костију главе; Одлике на лобањама и зубима које указују на начин исхране; Одлике на лобањама и зубима које указују на животне навике и активности; Одлике на лобањама и зубима које указују на обичаје; Повреде костију главе, хируршке интервенције; Болести и друштво и Неметричке варијације на лобањи*) богато илустрованих.

Иако се ауторка у уводном делу скромно огрдила да није имала амбицију да прикаже „све аспекте сложених анализа наука које се баве хуманом остеологијом,“ сматрам да је на вешт начин успела да, на овако малом простору, обухвати готово све најважније проблеме тих наука и прикаже их на један нов и приступачан начин људима који се са овом тематиком први пут срећу, не одступајући ни једног тренутка од најсавременијих биоархеолошких критеријума и научних чињеница.

Неда Димовски је на најбољи могући начин показала да и у времену економске и духовне кризе у коме живимо, човек увек може пронаћи изгубљени смисао бивствовања кроз своје деловање и стремљење ка узвишеним циљевима било да су у домену науке, културе или било којег другог дела људске делатности.

Др Наташа Миладиновић-Рагмиловић